

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Hr. Phister som Captain Scipio

Citation: Kierkegaard, Søren: "Hr. Phister som Captain Scipio", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 16*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2012 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-pcs-txt-root.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 16

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

Hr Phister som Captain Scipio (i Syngestykket »Ludovic«)

En Erindring og for Erindringen.

Det kunde synes tilfældigt og besynderligt af en saa omfangsriig Kunstner som Hr Phister at tage en ganske enkelt Præstation, og hvis man skulde tage en enkelt, da igjen tilfældigt og besynderligt at vælge just Captain Scipio. Nu vel, det Sidste er ogsaa tilfældigt eller der er noget Tilfældigt deri; dog saaledes er det, og saaledes skal det være – allermindst betyder det dette Piattede, at denne Rolle er den bedste, den rareste o: s: v.: Nei, der er noget Tilfældigt deri; det vil sige, »Captain Scipio« er en eminent Præstation i Det, som er Phister^s Potens: Reflexion – forsaavidt er det væsentligt rigtigt at gjøre den til Gjenstand for Kritik. Det Charakteristiske for den Kritik, der svarer til Reflexion, er at tage det Enkelte fat, at gaae i det Enkelte, forsaavidt er det væsentligt rigtigt i Forhold til Hr Phister – istedetfor almindelig Tale der her ikke siger stort – at gjøre en enkelt Præstation til Gjenstand for Kritik og detailleret Kritik; det Tilfældige ligger i, at just denne Præstation har tiltalt Forfatteren. Men saaledes er der i al sand Forelskelse et Tilfældigt. Den elskede Pige eier dog vistnok flere og langt kostbarere Kjoler end den blaastribede, rødtærnede o: s: v.:, hvori den Elskende maaskee saae hende første Gang; og dog beholder denne Kjole et eget Værd for ham. Naar den Elskede er pyntet til at gaae med ham i Selskab, altsaa pyntet for Andre – ja, saa er hun klædt i Silke o: s: v.; men naar hun er allermeest pyntet, det er, ene for ham, saa har hun hiin Kjole paa.

Saaledes ogsaa her. Og i Sandhed, hvor riigt den rigeste unge Pige end var udstyret i Henseende til Kjoler, hun vilde dog neppe være saa riigt udstyret som Hr Phisters Repertoire er paa de forskjelligste og værdifuldeste Dragter. Men een af dem har for een Tilskuer et reent tilfældigt Værd, en anden for en anden, det er, han er som forelsket i den, og naar han skal tale, vælger han helst at tale om den, eller rettere, ikke »naar han skal tale«, men, det er ham en Lyst, en Glæde, en Tilfredsstillelse at tale om den. Derhos forstaaer han rigtignok saa smaat, at al Forelskelse dog i Grunden er Selvkjerlighed; thi der er jo dog noget Selvkjerligt i, at ville have forstaaet en mesterlig Præstation ganske, eller dog ganske anderledes end Andre, og tilnærmelsesviis som Kunstneren selv.

Blot først nogle almindelige Bemærkninger. Hr Phisters Potens er: Reflexionen. Der er derfor neppe nogen Skuespiller ved Scenen saa flittig som han, neppe mange, der endog blot have Forestilling om hvad Flid er. Flid er nemlig her at tage i den prægnante Betydning: Studium. Tænksomhed, Reflexionens Omsorg for hver end den mindste Enkelthed. I Almindelighed siges det jo rigtignok om enhver Skuespiller, at han saadan studerer; der klages stundom over, at en ikke har studeret sin Rolle; selv undskylder en sig stundom med, at han ikke har faaet Tid til at studere Rollen tilstrækkeligt: men hvor mange ere vel De, som kunne studere en Rolle, som have kunstnerisk udviklet Begreb og Forestilling om, hvad det vil sige at studere en Rolle? De Fleste studere nok ligesom Trop »stoderer«, og det er derfor tankeløst at bebreide dem, at de den enkelte Gang ikke have studeret deres Rolle, men en ikke mindre underlig Tale, naar de selv stundom klage over, at de ikke have faaet Tid til at studere; thi just af Trops Exempel seer man, at Tidens Længde endda ikke ganske er det Afgjørende i Forhold til at »studere.« Anderledes med Hr Phister. Om end stundom kun en meget kort Tid indrømmes til at studere Rollen, væsentligen vil man dog see Studium ogsaa i denne hans Præstation. Thi just »Studium« er Hr Phisters væsentlige Styrke; han kan anvende den længste Tid til et Studium, men selv den korteste Tid benytter han saa intensivt tænksomt, at det bliver Studium. Der er derfor maaskee heller neppe nogen Skuespiller ved vor Scene, der i den Grad som han føler Vægten af ligesom at bære den enkelte Præstation frem, just fordi han har saa lidt Umiddelbarhed og en saa betydelig Reflexion, altsaa just fordi den enkelte Præstation i strengeste Forstand er et Studium, er en i hver sin mindste Enkelthed gennemreflecteret Totalitet.

Men derfor er der heller ikke nogen Skuespiller ved vor Scene, der i den Grad som han, kunde have Grund til at besvære sig over den jamerlige Kritik, der ikke har Andet end Interjektioner at byde. Ogsaa en umiddelbar Comiker kunde vel ønske, at Critiken traadte til som Fortolker, og mangen Gang fandt, hvad der var at finde, om end Kunstneren selv ikke vidste af det: men en reflekterende Comiker, der har Bevidsthed om hver den mindste Ubetydelighed, hans Præstation er en Fordring paa at faae bestemt igjen, hvad han saa bestemt giver. Det umiddelbare Genie har selv et Forhold til Interjektionen; men Reflexion forholder sig

ved sig selv til Reflexion, og maa fordre af Critiken det, si placet, Kunststykke, at kunne tage en saadan Præstation fra hinanden i hver dens Enkelthed, gjøre Rede for hver Enkelthed, og saa sætte det sammen igjen til et Hele. I saa Henseende lider Hr Phister virkelig under vore Forholds Ubetydelighed. Hans enkelte Præstation er oftest en Obligation, men i Retning af Reflexion og Bevidsthed saa stor, at Critiken herstedes forgyeves søger at vexe den, eller rettere end ikke gjør noget Forsøg derpaa, saa det gaaer ham som Kunstner liig hiin Engelænder, der levede i en Kjøbstad, eiede en Banknote, som Ingen kunde bytte, og derfor næsten kom i Penge-Forlegenhed.

Ligeoverfor Reflexion og Reflexions-Præstation at sige hverken mere eller mindre end bravo eller vel endog bravissimo er aldeles intetsigende, er Noget, som kun kan kjede og trætte den Reflexion, der er Gjenstanden for Beundringen, og Noget, der let bliver en Samtale som den mellem en Japaneser og en dansk Matros, hvilken Poul Møller har opbevaret: Japaneseren sagde »Tanko-Panko« hvortil Matrosen meget rigtigt svarede: læg min M -. Beundring i Forhold til Reflexion maa udtrykkes i Reflexionens Sprog ikke i Umiddelbarhedens. Reflexionen er dette: hvorfor? - fordi; hvorfor er det Hele anlagt saa? - fordi; hvorfor er denne lille Streg her? - den er, fordi o: s: v:, Alt er Bevidsthed. Beundringen er da igjen at kunne opdage og forstaae dette hele: hvorfor? - fordi. Den sande Beundring i Forholdet mellem Reflexion og Reflexion (og kun det Lige forstaaer det Lige) er derfor den fuldkomne Forstaaelse, hverken Mere eller Mindre. I en vis Forstand er der altsaa ingen Beundring i Forholdet mellem Reflexion og Reflexion. Lad Reflexionen A være den Præsterende, saa træder Reflexionen B beundrende til; hvad vil dette sige? det vil sige, B søger at vise, at han har forstaaet A complet. Lykkes dette ham, saa svarer A: godt, ja saaledes er det, det veed jeg meget godt selv. Skulde der være Tale om Beundring, kunde den lige saa godt komme paa andet Sted, at Reflexionen B saa ganske kunde forstaae A. Men ogsaa dette hæver sig selv; thi dertil maatte B svare: godt, saaledes er det, det veed jeg meget godt selv. Dette vil sige Forstaaelsen er der mellem Reflexion og Reflexion, det er quit, der bliver intet Incommensurabelt, Regningen gaaer op, just deraf Idealitetens uendelige Fjernhed mellem Reflexion og Reflexion.

Saaledes i det sande Forhold mellem Reflexion og Reflexion. Dette veed Folk, som have lidt Reflexion ikke af. De have tabt Umiddelbarhedens skjønne Lidenskab til at beundre. Deres Smule Reflexion udvikler saa i dem en vis Generethed; denne er det, der bliver den kritiske Smaalighed og Misundelse. Men hvor der i den beundrende Reflexion er væsentlig Reflexion, der er dette ikke Tilfældet der bliver Forholdet det rette mellem den beundrende Reflexion og den Reflexion som er Gjenstanden. Der bliver saa Intet af hiin kritiske Smaalighed, men heller Intet af den umiddelbare Beundrings Pathologiske, ingen Hjertebanken, ingen Blodcongestioner, og i Forholdet da heller ingen Trykken hinanden i Haanden, ingen Seen hinanden ind i Øiet, ingen Omfavnelser, ingen Knæfald, ingen Arm i Arm, ingen Løbessammen eller gemütlig Skjønnen, Forholdet er saa uendeligt fjernt som det er muligt, saa fornemt fjernt som Aand kan være fra Aand, og dog er det et Forhold mellem Beundrende. Umiddelbarheden vilde dette forekomme det Umenneskeligste af Alt. »To Beundrende«, vilde den sige »og saa ikke strax at drikke Duus med hinanden« o: s: v:.. Nei i Reflexions-Forholdet mellem Reflexion og Reflexion hører denne Drikken-Duus ikke hjemme, der hersker det fornemst mulige »De«.

Ordentligviis ville Mennesker og Recensenter helst kun inlade sig paa at beundre det Umiddelbare. Det Umiddelbare eller den Umiddelbare veed ikke selv, hvilket der er hvilket, hvad der er godt og hvad der er daarligt. Dernæst er det den Umiddelbare en Trang, just fordi han ikke har Selvbevidsthed, at høre dette bravo, bravissimo, schwere Noth, Gottes Blitz!. Her er saaledes Beundringen aldeles ugeneret; om den tager feil og beundrer - en Dumhed, en Tankeløshed, et Misgreb o: s: v: gjør Intet; den Beundrede veed ikke selv, hvilket der er hvilket, han er Blindebuk, og paa den anden Side, det gjør ham saa godt, at man beundrer ham. Paa det Vilkaar kan man dog nok beundre. Anderledes med Reflexions-Præstationen og den Refleterede. Reflexions-Præstationen er lutter Bevidsthed, at beundre er derfor her noget nær at underkaste sig en Examen: om man har forstaaet eller ikke, om man veed Noget eller ikke; siger man her en Dumhed, saa hjælper intet bravo, og et bravo paa urette Sted bliver strax noteret som en Dumhed.

Denne Bevidsthed er egentlig enhver Reflexions-Præstations og enhver meget reflecteret Individualitets Ulykke i Forhold til Menneskene. Denne Bevidsthed er Det, Menneskene kalde Stolthed, Ondskabsfuldhed, Chicane, Ironie - men Umiddelbarhedens Bevidstløshed, der begunstiger Beundrings Jav'et, den er Godmodighed, Beskedenhed, Elskværdighed.

Scipio

Captain i det pavelige Politie.

Saavidt vides, skal det pavelige Politie udmærke sig om ikke ved Andet saa ved sin brillante Uniform: en

næsten Galla-Dragt med Sløifer og Sølvstads. Efter hvad mig er fortalt var det nu Hr Phisters Tanke, da han i sin Tid overtog Rollen, at ville give den nøiagtigt i dette Costume; men det formeentes ham. Videre er mig fortalt, hvorfor Hr Phister endog ivrigt insisterede herpaa; og dette viser strax hans Reflexion. Scipio er en Mand, som ikke er fuld, langtfra, men som dog saadan gaaer i en stadig Bedunsthed, maaskee ogsaa, fordi, som der staaer etsteds, det er mere oeconomic Dag fra Dag at soutenere end atter og atter at reise en Perial. Hr Phister havde nu rigtigt forstaaet, at Fuldskab, Halvfuldskab, eller det lidt Fornemmere hvad man kunde kalde en diplomatisk Bedunsthed bedst tager sig ud, det er, er meest comisk, jo brillantere Uniformen er. Dette er ganske rigtigt; thi desto større er Modsigelsen. Og jo større Modsætningen er mellem det at være fuld og Mandens Værdighed, Stilling i Samfundet, hans Dragt, Costume; eller jo større Modsætningen er mellem det at være fuld og Situationen, Øieblikket, Omstændigheden, hvori han er fuld: kort jo større Modsigelsen er, desto mere comisk er Fuldskaben ogsaa. En Poli[ti]e-Officiant, der er fuld, er comisk; men mere comisk er han dog, naar han tillige er i Funktion, end sige da, naar fE Forretningen just er at gjøre ryddeligt paa et Vertshuus, hvor der er lutter fulde Folk – ogsaa Politie-Officianten, som i Øvrighedens Navn byder dem at gaae fra hinanden. Og det Comiske træder desto stærkere frem jo brillantere Uniformen er, som han bærer. Den brillante Uniform indeholder en Fordring, vækker en Forestilling – Fuldskaben nedslaaer denne ganske, ved at bringe Livets lurvede Side frem, ved at vende Vrangen ud. Jo brillantere Uniformens Yder-Side er desto stærkere stikker Vrangen af, og dog seer man jo begge Sider paa een Gang; thi man seer den brillante Uniform – og tillige at Manden er fuld.

Ideen var aldeles rigtig. Men Den, som ikke har seet Hr Phister som Scipio og blot havde hørt Dette om hans Opfattelse, vilde faae en Forestilling, som hverken svarede til hvad Præstationen er, eller til hvad Phister er som Comiker. Han vilde næsten foranlediges til at troe, at Hr Phister havde forfeilet Rollen ved at opfatte den altfor almindelig: en Militair i fuld Uniform og fuld i Uniform.

Naar man derimod har seet og atter seer Hr Phister, da forstaaer man ganske rigtigt, at denne Tanke dog blot er en Bitanke i Forhold til hele Opfattelsen, der i det Comiske ligger langt dybere og er langt concretere.

Captain Scipio er Captain i det pavelige Politie, hvad vil dette sige? Det vil sige han er en Mand, som bærer militair Uniform, en Mand, som rykker frem i Spidsen for Soldater, der bære Gevær, en Mand, for hvem der præsenteres af det Militaire, en Mand, der qua Militair føler sig forpligtet til militairt Galanterie, at være elskværdig, næsten farlig for Kjønnen. Dette paa den ene Side. Men fra den anden Side – og Captain Scipio har to Sider at sees fra; just deri ligger det dybere Comiske, Captain S. er en Tvetydighed. Fra den anden Side er han dog ikke egentlig Militair, han er Captain i Politiet. Fra denne Side seer er han noget a la en Birkedommer, Byfoged, Branddirecteur, Veiinspektør o: s: v.; kort en civil Embedsmand; og hans Embedstilling kan jo bringe ham i Intet mindre end militairiske Situationer, som Politie har han maaskee Opsynet med Rendesteensbrætterne og Spilde-Vandets ubehindrede Afløb, skal anholde fulde Folk, agte paa Sælgekjerlingerne o: s: v: o: s: v:

Hvad vil dette sige? Det vil sige her er en Modsigelse. At nu i Virkelighedens Forhold ofte en dannet Personlighed har løst denne Modsigelse og bragt en klædelig Skikkelse ud deraf, lader sig ikke betvivle. Men at Modsigelsen er der, er vist; og vist er det ogsaa, at naar en sand og en reflecterende Comiker faaer fat i denne Modsigelse, og veed rigtigt, men uden Overdrivelse, at sætte Splid mellem disse to Personer i een (den militaire – og den civile), saa er den comiske Virkning ubetalelig.

Dette er i dybere Forstand det Comiske i Captain Scipio, og er hvad Phister ypperligt har forstaaet, og derfor med fiin Comik lagt ham lavcomisk an, idet han heller ikke glemmer den Modsigelse: hans forgjeves Kæmpen for at bevare en, især til den brillante Uniform svarende Holdning, fordi han bestandigt har et incommensurabelt Sving mere, en lille Smule af den Fart, som, efter en Droskekudsk Udsagn, ledsager et Menneske til Rendestenen.

Altsaa Scipio er Militair. I denne Henseende behøver der ikke at gjøres meget, det er jo givet ved Uniformen, og er hvad der i ethvert Øieblik umiddelbart tilbyder sig for Tilskueren. Men fra den anden Side er Scipio Civil. Den comiske Virkning naaes nu, ved at lade denne militaire Person, denne brillante Uniform faae den reent tilfældige Belysning (biløbigt af at Manden er halvfuld) hovedsaglig af at han mere egentlig er Birkedommer o: D: Saa er Modsigelsen i fuld Gang; i ethvert Øieblik latterliggjør den Civiles Tilfældigheder den Militaires Uniform, eller latterliggjør den Civile den Militaire. Hans Maade at gaae og staae paa, hans Gebærder o: s: v: vilde maaskee i og for sig være latterlige, men det dybere Comiske er just, at der dog ogsaa er noget sandere noget mindre latterligt i dem forsaavidt de tilhøre den Civile. I militair Uniform har han den civile Forretningsmands Travlhed, hans tilfældige Bevægelser, hans civile Kast med hele Legemet, hans Maade at være elskværdig paa og farlig for Kjønnen.

Dette er det væsentligere Comiske i Captain Scipio; og Dette, som her er fremstillet i Almindelighed, vil ligge til Grund for det Følgende.

Captain Scipio staaende.

Capt.S. er en tyk, corpulentMand; han har ikke blot et tilladeligt Embonpoint, men er, især for en Militair, utilladeligt mavet. I Forhold til en Militair, end sige da i en brillant Uniform, frembringer enhver Tilfældighed strax en comisk Virkning. At være en høi, kraftfuld Mand, det er som det skal være; at være svær, det gaaer an; at være feed, nu ja til en vis Grad kan det gaae an. Men gaaer det over denne visse Grad, saa bliver det, som det Umilitairiske, comisk for den Militaire. En saadan Skikkelse kan i det Høieste taaes som Borgermajor, der jo netop i strengere Forstand ikke er Militair. Og Captain Scipios Førlighed, især Mavens Fremtræden, gaaer ikke blot over denne visse Grad, men langt over Skrevet. Prinds Henrich siger til den jo rigtignok betydelig meget førligere Falstaff, at det nok er ham umuligt at see sine egne Knæe, hvortil Falstaff, som bekjendt, svarer: »ja, ja, da jeg var ung, var jeg tynd nok, men Sorger og Bekymringer have saaledes dunset mig op.« Om det nu ogsaa er Sorger og Bekymringer, der have dunset Capt. Scipio op, afgjør jeg ikke; men opdunset er det egentlig han er, og sine egne Knæe kan han vist ikke see. Han staaer for os. Det er en Militair! Det Comiske har allerede sat et NB ved hans Figur, men nu, hvorledes staaer han? Dersom man vilde kalde den ranke, militaire Holdning at staae heel eller at staae paa Heel, saa staaer Scipio paa Halv. Han bøier sig med Overkroppen halv forover, og trækker saa Benene, krumt bøiede ind ad, ind under den fremtrædende Mave. Hans hele Skikkelse faaer derved Lighed med en Bue. Han er complaisant, elskværdig, foroverbøiet – tag Uniformen bort saa ligner han complet en civil rusticeret Embedsmand. Han tager sin Chaco af for at aftørre Sveden. Nu det kan ogsaa hænde en Militair at være svedt. Men hvad Scipio angaaer, da faaer man Indtrykket af, at han vilde være blevet svedt af at gaae en ottende Deel Fjerdingsvei, og hans Sveds-Aftørren har aldeles en civil Landdommers Charakter. Elskværdigt følger saa paa Svedens Aftørrelse en Haandbevægelse, der bruger Haanden som en Redekam, til pynteligt at glatte Haaret til Rette om den halvskaldede Isse.

Er det nu en Militair? Ih, ja vist, han er jo Captain, i brillant Uniform. Men alt Andet er civilt, hans hele Personlighed, Mærkerne af hans Embedsstillings høist diverse Forretninger, hans stadige Halvsommel: har stadigt gjort ham det til en Umulighed paa nogen Maade at udtrykke det Militaire; hans Holdning er ikke en Tilnærmelse dertil, men en Gaaen bort derfra.

I denne Stilling converserer han den »elskværdige Gaardeierinde«, der skal modtage ham til Indkvartering. Det gjælder atter om at fastholde Dobbeltigheden: den Civile – den Militaire med den yderligere Tilsætning af Spiritus, hvori de begge enes. Captain S. er Elskværdigheden og Galanteriet selv; men han er selv et civilmilitairt Amphibium. En Uniform, en brillant Uniform og det Qvindelige forholde sig væsentligen til hinanden, det er, det Qvindelige er ligeoverfor den brillante Uniform en Fordring, der fordrer noget ganske bestemt i Henseende til Holdning o: s: v: . Havde en Militair glemst, at han var i Uniform, vilde det at staaelikeoverfor et Fruentimmer, øieblikkeligt erindre ham om, hvad Uniformen krævede af ham. Og Captain Scipio er jo Militair. Han præsterer hvad han formaaer, men ikke just præstanda. En elskværdig Courtiseren med hele Legemet i ganske forbindtlige Stillinger, Dikke-Darer med Hænderne, Purren i Haaret, en Omkredsen om den »Elskværdige« i forliebte Hop o: s: v: , alt Dette kan i og for sig være latterligt nok, men bliver det dobbelt, fordi han er iført den brillante Uniform, han, hvis Skikkelse dog spotter de allersimpleste militaire Fordringer: Maven ind og Brystet frem.

2.

Captain Scipio gaaende.

Altsaa Scipio rykker frem med sit Detaschement, og dette er hans første Optræden. Det gjælder om, at Skuespilleren rigtigt seer og udtrykker Dobbeltigheden, den latterlige Tvetydighed af Militair og Civil[.] Hvorledes skal han komme ind paa Scenen? Militairisk maatte han komme ind i Spidsen for Soldaterne, eller gaaende ved Siden af dem. Men, nei Phister forstaaer sin Kunst bedre. Først kommer Soldaterne ind og stille sig i Række – da kommer Capt. S. Det gjør ganske Indtrykket af, at han kommer bagefter, hvor hastende han end kommer. Dog ikke blot Dette, hvilket altid er en rigtig comisk Virkning i Forhold til at han er Militair. Men videre. Menneskets Gang er, som Physiologien lærer, en fortsat Falden. Dette seer man især tydeligt paa Captain Scipio. Med en civil Justits-Embedsmands Travlhed kommer han bag efter, ikke gaaende, men dog heller ikke faldende. Han kaster Overkroppen lidt forover og til den ene Side, saa han, som man siger, gaaer paa venstre Side af sin egen R –, han trækker det ene Been saa meget som et Par Tommer for kort ind under sig. I denne uendelig travle, halvt hoppende Gang paa Siden kommer han hastende – bag efter. Uforlignelige

Betegnelse for civil Travlhed: at komme i største Hast bagefter! Han passerer nu Linien. Naturen har, som bekendt, været saa galant mod Mennesket at fritage ham for Hale. Dog veed man af Physiologien, at der i Rygraden er et yderste Leed som en svag Antydning af en Hale. Med Hensyn til Captain Scipios Optræden fristes man uvilkaarligt til at tænke sig en Hale til denne Skikkelse, og han vilde saa aldeles erindre om en engliseret forhenværende Paradeur men nuværende Leie-Hest, der sætter sig en lille Lunte.

I dette aldeles civile, stumprumpede Forretnings-Lunte passerer han Linien. Her har saa Phister faaet det kaade og lykkelige Indfald, (der tillige væsentligen forholder sig til Opgavens Totale-Comiske: at sætte Splid mellem det Militairiske og Civile) at lade Capt. S., i et Slags fjollet Anfald af at han dog er Militair, med dragen Sabel passere Linien – for at see om Geledet staaer ret. Ypperligt! Allerede en slet og ret Retnings-Major med en lille Stregs stadige Misvisning er af uforlignelig comisk Virkning; thi Den, der selv har en Misvisning, er aabenbart mindst af Alle skikket til at rette Andre, og hans Bestræbelse maa falde uheldigere ud end det Forsøg man i en ældre Tid gjorde, at lære en Soldat [at] staae lige ved at lade ham ligge krum. Som sagt en saadan Retnings-Major er af comisk Virkning; men her gjør det Civile ved Capt. S. Virkningen aldeles vanvittig.

Jø mere man seer paa Capt. S. desto mere fordunster han ligesom i Tomheden, eller hans comiske Intethed bliver mere og mere aabenbar.

3

Gud skal vide, om Captain Scipio ikke egentlig drikker.

At fremstille en fuld Mand er, hvad enhver Æsthetiker veed, i en vis Forstand Noget af det Allerletteste, Noget, som derfor enhver Skuespiller til en vis Grad formaaer. Det at være fuld er nemlig et Incommensurabelt; der er ingen bestemt normeret Stilling, Gebærde o: s: v:, der accurat udtrykker det; det Allertilfældigste er muligt. Og paa den anden Side Æsthetikeren kan meget vanskelig kontrollere Skuespilleren i Forhold til at fremstille en fuld Mand, just fordi Alt her er lyst i Hævd. Medens det derfor er en stor Sjeldenhed ved ethvert Theater: en Skuespiller, der i en bestemt Charakter kan komme ind paa Scenen og bukke i Charakteren – en Opgave man passende kunde bruge til Examen for den vordende Skuespiller –, saa kan som sagt næsten enhver til en vis Grad spille en fuld Mand, fordi Opgaven er saa uendelig ubestemt og ubestemmelig.

Men Capt. S. er ikke en fuld Mand. Han er en Mand, der saadan fra den tidligste Morgenstund og forøvrigt til enhver Tid paa Dagen, ja om han blev kaldt op midt om Natten, evindeligt har en lille Pidsk, heller slet ikke mere. Han kan godt besørge sine Forretninger, som da han overhovedet kan besørge dem; han drikker sig ikke fuld, ikke engang naar der tilbydes Leilighed dertil, man maa snarere sige, at det er blevet ham en Umulighed at blive fuld, som den Dydige naaer et Maximum, hvor det hedder han kan ikke synde, saaledes har Capt. S. naaet det Maximum, han kan ikke blive fuld. Man er derfor egentligen ikke engang berettiget til at være vidende om, at det hænger saaledes sammen med ham, umiddelbart, ved første Øiekast maa det ikke sees. Fremdeles, Capt. S. der af mange Aars Erfaring er vidende om, hvad Andre i det Høieste kunne formode, er tillige paa sin Post for at bevare Anstand, Værdighed, et complaisant og behageligt Væsen; og man maa antage, at Captainen (der i sine egne Tanker er en Mand af Verden, en Mand, der har en forbandet god Tone, Comportement og Fiinhed til at skjule) har levet sig ind i den Indbildning, at det lykkes ham overordentlig at skjule det – medens dog just dette, hans Omsorg for at skjule, skal være Angivelsen.

See, at fremstille dette, er en ganske anderledes vanskelig Opgave, hertil fordres en finere Comik, der hører til Sjeldenheder ved ethvert Theater. Det Umiddelbare er i en vis Forstand negeret; umiddelbart maa det aldrig sees, at han er fuld, thi saaledes fuld er han ikke. Opgaven er derfor en Modsigelse: at fremstille (og atter her er en Modsigelse; thi at »fremstille« forholder sig til Udvorteshed) en Mand, der er fuld – og dog ikke er fuld, en Mand, der har en lille bitte Misvisning, men selv veed at være opmærksom paa baade som Civil og Militair at skjule det. Det underfundige Comiske ligger i, telegraphisk at gjøre det aabenbart, underhaanden at forraade Hemmeligheden just ved Det, hvorved Captainen skjuler det sande Sammenhæng.

Den Opgave løser nu Hr Phister eminent; og det er ogsaa netop en Opgave for Hr Phister, det er en Reflexions Opgave. Der er ikke Tanke om, at man noget Øieblik umiddelbart seer, at Captainen er fuld. Men man faaer en Mistanke: Gud veed, om Capt. S. ikke egentlig drikker. Visseligen, der skal en meget betydelig Comiker til, blot for ret at fatte en saadan Opgave, end sige for at løse den: en saadan ganske geheimt Bedunstet, saa Kjendetegnet, det Forraadende, just er hans Forsøg paa at skjule det.

Altsaa Capt. S. er ikke fuld, langtfra; derimod synes han at lide af en vis, med Smaa-Hosten eller Knysten

forbunden Echaufferethed, en vis Blodets Stigen til Hovedet. Nu, det kunde jo være varmt i Veiret, eller Captainen tilfældigviis anstrenget o: D:, men nei, saaledes lader det sig ikke forklare; denne Echaufferethed synes bestandigt at ledsage ham, at være noget Habituel; hvor man træffer ham og i hvilken Stilling vil man træffe ham echaufferet. Men Capt. S., den Eneste, der veed det sande Sammenhæng er ogsaa den Mand, der bestandigt veed at skjule. Deraf den idelige Bevægelse med Haanden op til Hovedet en Viften med Haanden, uden at man ret kan begribe hvorfor, hvis det ikke er for at bortvifte en vis Dunst, han frygter, omgiver Hovedet. Deraf den Trang til saa ofte at tage Chakoen af, galant at purre i Haaret, bestandigt for at holde den atmosfæriske Luft omkring Hovedet i Bevægelse, især naar Nogen kommer ham nær. Alt Dette gjør han, at Ingen skal ane det sande Hvorfor han gjør det, men at Enhver maa ledes paa Vildspor, foranlediges til at troe, at Captainen – hver Gang man seer ham – netop da kommer fra en meget lang Tour, fra en byrdefuld Forretning o: D:, eller at han er en stor Petitmaitre.

Altsaa Cap. S. er paa ingen Maade en fuld Mand; og han, den Eneste, der veed, hvorledes det hænger sammen med ham, veed ogsaa Midler for at forhindre Enhver i at fatte nogen Mistanke om det sande Sammenhæng. For en Forsigtigheds Skyld fører han derfor saa ofte Haanden op til Munden. Hvad denne Bevægelse betyder seer man ikke strax, og desuden forbeholder Captainen sig at give den forskjellige Interpretationer, der skjule over den sande. Er det en Mand, han taler med, saa er Bevægelsen ikke til Munden men fra Munden, en forbindtlig Gesticulation, er det et Fruentimmer, forvandler denne Gestus sig til et complaisant Haandkys med tre Fingre – og dog er Sandheden, at Bevægelsen er med Haanden til Munden eller for Munden, for, med Fingrenes samlede Flade som et Ventil, at fordølge og dæmpe visse Opstød, der vel ikke vilde forraade, at Capt. er fuld, hvilket han ikke er, men dog let kunde forraade for meget, eller at Captainen havde for meget.

Altsaa Capt. S. er ikke fuld, paa ingen Maade, han svingler ikke, endnu mindre falder han omkuld, langtfra. Og Captainen, den Eneste, der veed, hvorledes det hænger sammen med ham, er ogsaa den Mand, som veed ganske at skjule det – saaledes, at man just af hans Holdning, ikke ligefrem men indirecte, fatter en Mistanke til ham. Man siger om en drukken Mand, at Øinene staae stive i Hovedet paa ham; dette er ikke Tilfældet med Capt. S. Men derimod er der i hans Holdning en vis Stivhed, som netop er mistænkelig; thi den fulde Mand vakler og tumler, men den pæne Mand, der ganske geheimt gaaer med en lille Svingel, hans Holdning har just den mistænkelige Stivhed. Captainens Gang er en Modsigelse. Han tager, saa at sige, sig og sit Legeme sammen, Armene krumme sig næsten som en dansende Cavaleers, han sætter – det bedste Been frem; men længere kommer han heller ikke, ganske realisere denne høitidelige Optræden, ganske tage Stillingen, som han griber efter, kan han ikke. Som sagt, han sætter det bedste Been frem, men, men idet han skal »sætte det andet forved det«, i samme Secund – thi nu har han gjort Skridtet – er en vis Usikkerhed Total-Indtrykket; men da begynder det forfra, han sætter atter det bedste Been frem. I det Secund da han, med de krummede Arme, med en complaisant Bøining forover staaer paa det bedste Been – ja, det er superb gjort, ypperligt skjult, at han har lidt for meget; men dog, dog i denne Stilling kan han jo umuligt blive staaende, og i næste Secund fatter man en Mistanke, som dog aldrig bliver til mere end Mistanke, thi nu har han atter indtaget Stillingen paa det bedste Been; man fatter en Mistanke: Gud skal vide, om Capt. S. ikke egentlig drikker.

Fuld er altsaa Capt. S. paa ingen Maade. Og derimod er han en Militair i en brillant Uniform; han er videre Politie-Embedsmand; han er endeligen, i en vis lavere Forstand, en Mand af Verden, har Tournüre, veed at skjule sin sande Tilstand. At fremstille en saadan Skikkelse, det er en Opgave for en fiin Comiker. Forud kan man sige: det er en Opgave for Phister; og naar man har seet det, kan man sige: det er en Opgave for Phister.

4

I anden Akt af Stykket drikker Capt. Scipio tilfældigviis ikke mere.

Tilfældigviis er Capt. S. ædru i anden Akt af Stykket. Det er tilfældigviis, hvilket maa bemærkes; thi havde det nogen væsentligen dybere Betydning, at han fE, moralsk bestemmet, havde lagt af at drikke, vilde den comiske Virkning være forfeilet. Sammenhængen er dette. Trods al Capt. Scipios Travlhed er det dog ikke lykkedes ham at paagribe den Forbryder, han er udsendt for at paagribe. I sin Iver gjør han da det Løfte ikke at smage Viin eller Brændeviin, før det er lykkedes ham at paagribe den Skyldige. Desto mere Medlidenhed faaer man med hans pathetiske Replik, da han i Anledning af at have anstillet Husvisitation hos en Eremit, der tilfældigviis ikke drikker Vand men Viin, udbryder: »hvilken Qval, naar man selv har lovet ikke at drikke

Andet end Vand, at skulle anstille Visitation hos en Eremit, der har lovet ikke at drikke Andet end Viin.«

Just fordi Phister saa ypperligt har fremstillet Scipio i første Akt, derfor har han ogsaa rigtigt seet, at der ingenlunde er en væsentlig Forskjel mellem Scipios Optræden i første og anden Akt. Det kunde synes snurrigt, men er dog ganske sandt: en Mand kan være bedunstet, fordi han har faaet for Meget at drikke; men han kan være omtrent i samme Tilstand, just fordi han Intet har faaet at drikke. Naar Den, der har været hengivet til stadig Brug af berusende Drikke, uden dog egentlig at være fuld, pludselig lader være at drikke, saa er han i nogen Tid væsentlig i samme Tilstand paa Grund af Slaphed, ja han er tilsyneladende næsten mere beruset, end den Gang han drak. Just ved at bruge det sædvanlige Qvantum af Spiritus naaer en Saadan næsten at synes ganske ædru; og naar han saa en Dag er ganske ædru, synes han langt snarere at være næsten fuld.

Forskjellen mellem Capt. S. i første og anden Akt er derfor blot den, at han i anden Akt har lidt mindre af denne forcerede Spænding, hvorimod der er udbredt en vis tungsindig Mathed over hans Skikkelse, en Art tristitia. Nu først seer han en fuld Mand mere liig; hans Gang er usikker, slendrende, hans Arme hænge slattede ned, Øiet stirrer, han vakler, Benene ville ikke rigtigt bære ham, han har intet bedste Been mere til i det mindste at gribe efter Stillingen, – og hvorfor? fordi han nu er ædru.

Dette har Phister atter rigtigt forstaaet, at det Vittige i Opgaven ligger i, i første Akt at skjule og kun ganske indirecte lade ane, at Scipio er en lille Smule drukken; i anden Akt næsten at lade ham see ud som en fuld Mand – fordi han er ædru.

Denne lille Artikel er en Erindring; det er mange Aar siden dens Forf. saae Ludovic, og det er jo allerede adskillige Aar siden dette Stykke blev givet. Uvilkaarligt fristes jeg derfor til en Bemærkning. De sædvanlige Theater Critikere gaae hen den første Aften, et nyt Stykke opføres; og blot at see det denne ene Gang er dem nok for at bedømme Stykket og hver enkelt Skuespiller – en Phister, en Rosenkilde, en Nielsen, en Wiehe, en Frue Heiberg, en Md.Nielsen o: fl. –, der stundom har brugt Maaneder og hele sit Genie, sin Tænksomhed, sin Flid for at løse Opgaven.

Anderledes med denne lille Artikel. Den har i Forhold til Hr Phister ingen Fortjenester, den har blot med Troskab stræbt at gjengive, hvad han har givet, altsaa hvad hans er. Men Skjønsomhedens Charakter har den i høi Grad – og velforstaaet Skjønsomhed kunde Hr Phister dog ogsaa gjøre Fordring paa. Derfor er den blevet til. Dens Forfatter tilhører væsentligen ganske andre Opgaver end Theater-Critiken, der for ham er noget ganske Uvedkommende. Men i et saa lille Land som Danmark er det for Den, der dog maaskee kan gjøre det, en Pligt, og saaledes ikke ham noget Uvedkommende, at benytte den ham kun sjeldent tilstaaede og knapt tilmaalte Fritime til, selv nydende og hvilende, om muligt, at afbetale lidt paa Gjelden til vore store sceniske Kunstnere, en Gjæld, der bestandigt kun bliver større ved den sædvanlige Bladkritiks Forsøg paa at afbetale den.

i Dec. 48.

Procul.